

**НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ
МАГИСТЪРСКИ ФАКУЛТЕТ
ДЕПАРТАМЕНТ „ИСТОРИЯ“**

**СЪЖИТЕЛСТВО МЕЖДУ ИНДИАНЦИ И ИСПАНЦИ
ПО ВРЕМЕ НА ЗАВЛАДЯВАНЕТО НА АМЕРИКА**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Докторска програма: Нова и най-нова обща история
Професионално направление: 2.2 История и археология
Научна специалност: Нова и най-нова обща история

Докторант:

Анета Икономова

Научен ръководител:

проф. д-р Румен Генов

София

2018

Дисертационният труд се състои от 294 страници. Изложението е оформено от въведение, три глави, приложение (29 изображения и карти) и заключение, включващо приносите. В текста са представени четири таблици. Приложена е библиография, състояща се от 145 единици. Извори - 32 заглавия и изследвания - 113 заглавия. Публикации на латиница - 124 и на кирилица - 21.

Съдържание:

I.	Съдържание на дисертационния труд	4
II.	Обща характеристика на дисертационния труд	6
	1. Предмет и обект и на изследването	6
	2. Актуалност на темата	7
	3. Научна новост	11
	4. Хронология, задачи и методология на изследването	13
III.	Обобщено представяне на дисертационния труд	18
IV.	Изводи и списък на научните приноси в дисертационния труд	20
V.	Приложимост и полезност	23
VI.	Виждания и предложения за по-нататъшно развитие	24
VII.	Публикации по темата на дисертационния труд	24
	<i>Благодарности</i>	26

I. Съдържание на дисертационния труд

Въведение

- i. Vivir significa convivir
- ii. Визия за свят и за съжителстване според коренното население на Америка
- iii. Индианците и завладяването на Америка: нови научни полета за изследване в българската наука
- iv. Индианците в Латинска Америка: историческа съдба
- v. Терминология за индианците
- vi. Модерното общество, завладяването на Америка и Цветан Тодоров
- vii. Прием на книгата „*Завладяването на Америка: въпросът за другия*“ в Латинска Америка
- viii. Завладяването на Америка като проблемна ситуация в науката и в модерното общество
- ix. Задачи на изследването, времеви обхват и методология

Глава I: Завладяването на Америка в историята и историографията

1. Европа открива Америка. Представата за света през погледа на европейската идея за господство
2. Другата, непозната историография на Америка: *Обща история на нещата на Нова Испания (Кодекс Флорентино)*
3. Завоюването на Америка, колониалното общество и историографските търсения
4. Джон Елиот: *Старият свят и Новият (1492 – 1650)*
5. Цветан Тодоров *Завладяването на Америка: въпросът за другия*
6. Кратък обзор на изследвания на завладяването на Америка и колониалното общество
7. Завладяването на Америка, историята на Латинска Америка и българската историография

Глава II: Испанците и индианците преди и след 1492 година

1. Завладяването на Америка като процес
2. Конкистадори и заселници
3. Демографска картина на американския континент и факторът епидемии и пандемии
4. Характеристики на испанската миграция към Америка
5. От Реконкиста към Конкиста
6. Злато, поземлена собственост и индианци
7. Географски и климатични условия на Америка. Пространство и време

Глава III: Контакти и съжителство между испанци и индианци (1492 – 1565)

1. Първи контакти с местните жители на Америка
2. Остров Еспаньола: институцията на размяната на подаръци и на побратимяване. Испанци, живеещи с жени *таини*
3. Божества, християнство, езици и съжителство
4. Съжителство между испанци и индианци в *Платно от Тласкала* и *Корабокрушение* на Алвар Нуньес Кабеса де Бака

Заклучение

Приложение: Изображения и карти

Библиография

II. **Обща характеристика на дисертационния труд**

1. **Предмет и обект на изследването**

Настоящият дисертационен труд *Съжителството между индианци и испанци по време на завладяването на Америка* е посветен на индианското население на американския континент и испанците по време на завладяването на Америка. Предмет на изследването са взаимоотношенията, които се създават в процеса на среща и първи контакти, установени от момента, когато Христофор Колумб стъпва на Карибските острови (1492 г.) и последвалите шестдесет години. В тази дисертация се поставя като проблем за изследване съжителстването между испанци и индианци по време на завладяването на Америка. Темата за завладяването на Америка не е непозната за българското общество и в историческата наука у нас досега не е била обект на специално изследване. Този труд я превръща в обект на изследване на базата на богат изворов материал, различни историографски изследвания и теренни прочувания с цел да се аргументира тезата, че макар завладяването на Америка да е съпътствано от противопоставяния, сблъсък и насилие, в същото време то се оказва специфичен момент на установяване на отношения, които довеждат до съжителстване между индианци и испанци. Формите на тези взаимоотношения са различни в зависимост от условията, участниците, социални, икономически, политически, религиозни и други фактори. От своя страна съжителството между индианци и испанци застава в основата на създаващото се ново общество в завладените територии от испанската корона през XVI век. Испанското колониално общество се оказва различно от европейското най-вече заради начина, по който свързва трите субстрата, които го формират – испанци (европейци), индианци (корени жители) и африканци (докарани насила от европейците). Пристигналите от Европа конкистадори и заселници осъзнават, че имат огромна нужда от местното индианско население, за да осъществят завладяването и за да създадат социално-икономическата и религиозна база на новото общество.

Оформянето на днешното латиноамериканско общество стъпва на базата на това, което се случва през XVI век и последвалите процеси, довели до биологично и културно смесване, културен синкретизъм и транскултурализация. Въпреки натиска, упражнен върху местното население на Америка през изминалите пет века, най-вече измирането на това население през първите сто и тридесет години, когато числеността му намалява до 10% от началната цифра преди идването на европейците, днес една част от автохтонните жители на Америка са запазили своята автентичност и въпреки трудностите, в които живеят, са намерили начин как запазят своя светоглед и начин на живот. Тези наследници на древните обитатели на континента позволяват на изследователите днес да гледат на историята на завладяването на Америка като част от един голям процес, който се случва на континента. Процес, който имаме нужда да изучаваме, за да разберем и най-вече да погледнем и оценим не само от една гледна точка – тази на западното общество или на местните жители, а от повече гледни токи, включващи всички участници.

2. Актуалност на темата

Темата за т.нар. откриване на Америка и последвалото завладяване започва да вълнува европейското общество още през годините, когато се случват събитията. В края на XV и целия XVI век се пишат множество текстове, отразяващи това ново неочаквано събитие, и техни автори са както самите участници в завладяването – конкистадори, духовни лица, членове на експедициите и заселници, така и от европейци, които никога не са стигнали до новооткритите земи, но се интересуват от темата. Текстовете от времето на Конкистата и колониалния период на Америка се оказват богат, обемист и доста разнороден корпус от писма, дневници, пътеписи, разкази, истории и хроники, разпръснати по библиотеки и архиви както в Европа, така и в самата Америка. Но не всички са били публикувани и познати през онези години. Днес изследователите могат да си дадат сметка за това и когато се възстановява хоризонтът на познания и очаквания на европейското общество спрямо новия континент и неговите жители, все повече се има предвид тази особеност на това писмено наследство.

От гледна точка на местното население на Америка нещата не стоят по същия начин. От една страна съществуват твърде малко писмени източници, които да представят гледната точка на корените жители от онези години. Това са предимно текстове от Мезоамерика, останали до днес като кодекси, написани на езика на майте, науатъл и т.н. Но от друга страна, чрез устни предания и разкази историята на завладяването на Америка битова в живота на местните жители през последните столетия. Днес тя се разказва предимно като травма, предизвикана от идването на европейците, завладяването на континента и последвалия демографски срив. Съвременната маргинализация на местните жители, останали встрани от развитието на останалата част на днешното население на континента, е смятана от индианците за пряка последица от събитията, случили се през XVI век.

Както за западното общество, така и за латиноамериканското и за коренните жители на Америка историята, случила се преди пет века, е особено важна, но по различни причини и по различни начини. За европейците, както казва през XVIII век участник в конкурс на Френската академия, посветен на влиянието на Америка в политиката, търговията и нравите на Европа, това е неизчерпаема тема и колкото повече се изследва, толкова повече се разширява и разраства.¹ За латиноамериканското общество е по-труден пътят за свързването с миналото и макар да са се наложили много митове за случилото се преди пет века, днес историческите изследвания стават все по-важни за опознаването на тази история. За корените жители на Америка свързването с миналото неминуемо преминава през светогледа и принципите, които те запазват и до днес, а именно:

1. *Почитане и протекция на земята на нашите предци;*
2. *Традиция и култ към Майката Природа, Майката Земя – Пачамама;*
3. *Живот в общност, организирана на комунален принцип на съжителстване;*
4. *Запазване и предаване на мъдростта и познанията на предците. Съхраняване на езиците като мисловност, оставена от дедите;*

¹ Анета Икономова, *Съжителство между индианци и испанци по време на завладяването на Америка*, 86.

5. *Светът като единство. Смисълът на живота е поддържане на (космическото) равновесие. Почитане на живота като благодат.*²

Историческият разказ на завладяването на Америка е част от начина, по който те гледат на себе си като наследници на автохтонните жители на този континент, които знаят как да пазят природната среда, тачейки Пачамама – Майката Земя Природа и т.н.

Съвременната историческа наука започва да се интересува от завладяването на Америка твърде късно и най-вече само от европейска гледна точка. През XIX век се появяват първите изследвания, но чак през XX век започват истинските успехи на това ново научно поле. Може да се каже, че днес изследванията са многобройни и включват различни теми и специалисти от двете Америки, Европа и останалата част на света. Предметите и обектите на изследване, както и концепциите, които се развиват, през миналия век се оказват твърде подвластни политическата обстановка, която се живее. Разпадането на колониалната система води до все по-голям интерес към континентите, които са били завладени от европейците, но без да оценят историята на местните жители. По време на Студената война социалните теми стават особено актуални за латиноамериканските изследователи и западни учени, които активно подкрепят Латинска Америка като Трети свят, който търси начин как да постигне икономическо и социално развитие.

Най-важните изследвания през последните години са тези, които се насочват към аспекти на завладяването на Америка и колониалното общество, които преди не са будили интерес или дори не са съществували като обект за изследователите. Така темата за общуванията между испанци и индианци излиза на преден план и днес става все по-актуална. „Както в миналото, така и днес установяването на трайни връзки и взаимоотношения става чрез различни форми на общуване и съжителстване и те гарантират просъществуването на обществата във времето и пространството въпреки историческите превратности, били те по характер политически, социални,

² Анета Икономова, „Визия за свят и за съжителстване според коренното население на Америка“ в *Съжителство между индианци и испанци*, 14 – 25.

икономически, религиозни, демографски, културни, здравословни, екологически, психологически и т.н.“³

Още през 80-те години на миналия век се появяват първите трудове, засягащи този така труден аспект на завладяването на Америка, Поставят се въпроси като тези какви контакти се дават, кога, как и доколко са успешни; кога тези опити за контакти водят до разминаване, неразбиране и противопоставяне. Есето на френския изследовател от български произход Цветан Тодоров *Завладяването на Америка: въпросът за другия* (1982)⁴ се оказва особено важен текст, тъй като проблемът за *другостта* „се превръща в отправна точка за изследване на начина на осъществяване на срещите между различни култури и общества не само в Америка и не само през XVI век. Концепцията за *другостта* става крайъгълния камък за разбиране на самото западно общество и неговата способност да общува, да съжителства и да се разбира с другите обитатели на планетата.“⁵ За разработването на тази концепция Тодоров се опира на идеите на Михаил Бахтин за ролята на *другостта*, без която диалогът е невъзможен.

Тези идеи, принесени към темата за съжителството между испанци и индианци по време на завладяването на Америка, дават един специален аспект за по-дълбокото разбиране на същността на процеса. Съжителстването е диалогов процес, защото се запазват пълноценно двете участващи групи и общуват помежду си, взаимно допълвайки се. „Съжителстването води до взаимно допълване на една култура с друга.“⁶ Смесването на населението в Ибероамерика, което се представя като „местисахе“ (mestizaje) – културно и биологическо, е монологичен процес, защото се загубва различието и по тази причина не може да се поддържа диалогът между участниците. Затова в този дисертационен труд се разглежда само периодът на завладяването на Америка от 1492 г. до средата на XVI век, защото именно в този период се оказва възможен процесът на съжителстване, без да се стигне до смесването, което се случва като процес през следващите векове.

³ Анета Икономова, *Съжителство между индианци и испанци*, 9 -10.

⁴ Tzvetan Todorov, *La conquête de l'Amérique. La question de l'autre* (Paris: Seuil, 1982).

⁵ Анета Икономова, *Съжителство между индианци и испанци*, 34.

⁶ Анета Икономова, *Съжителство между индианци и испанци*, 248.

Книгата на нашия сънародник Цветан Тодоров се е превърнала в отправна точка по темата за завладяването на Америка в България. Но през последните двадесет години след издаването на български на *Завладяването на Америка: въпросът за другия*⁷ няма друг научен труд, специално посветен на тази тема, нито който да предлага различен прочит и да представя друг аспект на историята на Европа и Америка по време на завладяването. Но темата Латинска Америка се налага все повече като важна тема за българските научни среди. Интересът е преди всичко към XX век и съвременната действителност в подконтинента. Повечето изследователи в това поле са литератори, журналисти и твърде малко историци.

3. Научна новост

Дисертация, посветена на *съжителството между индианци и испанци по време на завладяването на Америка*, се вписва в това световно научно поле, което се занимава с темата за завладяването на Америка и днес търси нови гледни точки, прочити и анализи, които да представят процеса, включвайки всички негови участници. Настоящият дисертационен труд е създаден като оригинално изследване на българска историчка, която живее и работи в Латинска Америка, но създава този текст на български език и го предназначава за българските научни среди и публика. По този начин се дава нов различен прочит на историята на завладяването на Америка от този, който е познат в текста на Цветан Тодоров. И нещо повече: настоящият текст се превръща в принос за създаване на ново научно поле, което да се занимава със завладяването на Америка, и научно поле, което да изследва местното население на континента от древността до наши дни. Така може да се обогати българската историческа наука и другите дисциплини в хуманитарните и социалните науки.

Съжителството между индианци и испанци по време на завладяването на Америка е историческо изследване, което представя по нов начин историята на

⁷ Цветан Тодоров, *Завладяването на Америка: въпросът за другия*, превод на Стоян Атанасов (първо издание на български, София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1992; второ допълнено издание София: „Изток - Запад“, 2010).

завладяването на Америка чрез изследване на взаимоотношенията, създали се между испанци и местни жители от 1492 г. до средата на XVI век. В центъра на това изследване стоят въпросите кога, как и защо се стига до съжителстване между представители на тези две групи, кои са факторите, които съдействат, и какви са формите, които могат да бъдат анализирани, за да се проследи и разбере това съжителство. Анализът е документиран с богат изворов материал в голяма степен останал непознат на български език и по тази причина са направени преводи на части от значими текстове, които по този начин за пръв път ще се четат на български. Историографията включва огромен брой изследвания, посветени на темата за завладяването на Америка и общуването между испанци и местни жители. От една страна са застъпени европейски трудове, от друга – на северноамерикански изследователи, но особено внимание се обръща на латиноамериканските изследвания и позициите на техните автори.

Настоящото изследване представя случаи на физическа среща и близост между испанци и индианци, които довеждат до установяване на контакти и все по-трайни връзки през първите години след идването на Колумб в Карибите. След това се насочва към завладяването на Мезоамерика, където без активното участие на местни политически сили на племена и народи, които се съюзяват със нашествениците, се оказва невъзможно превземането на Мексико-Теночтитлан. Но не само това, местните съюзници на испанците – тласкалтеките, представят историята на тяхната роля в завладяването, в която отсъства всякаква идея, че те са подчинени и помощни сили на завоеватели. *Платното от Тласкала* е един оригинален текст с образи, който позволява да се направи нов различен прочит на завладяването на Америка и да се представи позицията на местните жители, като тласкалтеките, общуващи с испанците като съюзници, равни на тях.

Новото в подхода към проблематиката, отнасяща се до взаимоотношенията между испанци и местни жители, в настоящия дисертационен труд е откриването на това пространство, което се заражда вследствие на сложни и нееднородни процеси на политическо и културно взаимодействие между структури на местни общества и испанската колониална власт. Създадената нова политическа система в завладените територии се постига на основата на сътрудничеството и разбирателство с местните жители и най-вече с местните елити, които правят всичко възможно, за да запазят своята власт, и така се превръщат в посредници между новите управници и коренните жители.

Отвореното пространство за контакт, връзки и общуване благоприятства зараждането на различните форми на съжителстване. Досега в изследванията, посветени за завладяването на Америка, рядко се взима под внимание, че процесите на общуване имат нужда от пространство, в което да се зародят. Но как се създава това пространство? На тази тема обръща внимание мексиканският историк Федерико Наварете⁸ и неговият текст става отправна точка за анализа на *Платно от Тласкала* и текста на Алвар Нуньес Кабеса де Бака *Корабокрушение*.

4. Хронология, задачи и методология на изследването

а. Хронология

Темата за завладяването на Америка видяна през взаимоотношенията между индианци и испанци е представена във времеви обхват, който включва две нива. Първото ниво е това, което се превръща в основен период, който се разглежда в изследването, а именно: от 1492 година до 1556 година.

През 1492 г. не само се реализира първото пътуване на Колумб, довело до откриването на непознат континент, наречен по-късно Америка, но това е и годината, когато се осъществява първата среща между испанци и местно население в Карибите. Краят на управлението на император Карл V, който през 1556 година се оттегля от власт и оставя на престола в Испания сина си Филип II, отбелязва края на периода, който е познат в историческата наука като Конкиста и бележи най-големите успехи на завоевателите. Завладяването на Империята на мешиките и тази на инките се извършва именно през този период. През следващите години няма толкова големи военни успехи. Следва периодът на организиране на колониалната власт и общество в завладените територии. Освен това след 40-те години на същия век конкистадорите вече не играят доминираща роля, дори имат опит от кралската институция да бъдат изтикани в страни и да се наложи властта на вицецралете в създадените две вицецралства: Нова Испания (цяла

⁸ Navarrete, Federico. “La Malinche, la Virgen y la montaña: el juego de la identidad en los códices tlaxcaltecas” en *História (São Paulo)*, 26 (2) (2007), 288-310, <<https://dx.doi.org/10.1590/S0101-90742007000200015>> (22 април 2018).

Мезоамерика и част от Северна Америка) и Перу (Зоната на Андите и подножията). Индианското население в завладените територии в голямата си част е въведено в системата на поземлена собственост на новата власт, която се дава под форма на енкомиенда създадена за събиране на данъци. Но като цяло това население именно в този период до 1556 г. запазва своите институции, вътрешна организация и местни велможи и касики отделно от испанската власт.

Второто времево ниво е по-широко и включва предходните години – преди 1492 г. и след 1556 г. Невъзможно е да бъде изследван периода на т. нар. Конкиста, откъснати от случващото се през преходните години, а последиците, които идват, след втората половина на XVI век, очертават последиците от завладяването и началото на колониалния период. Специално за взаимоотношенията на съжителство промяната е съществена. Затова е важно, че този дисертационен труд не се ограничава строго времево само от края на XV и до средата на следващи век, а свободно свързва както преходния период, преди първото пътуване на Колумб, така и последвалите събития и процеси през колониалния период за да направи анализ в по-широк план и чрез съпоставяне да представи разликите.

Периодизацията на завладяването на Америка от испанската корона включва трие важни етапа, които позволяват да бъдат открити и завладени огромни територии, надминаващи няколко пъти тези на всички християнски монархии на тогавашна Европа. Първо е завладяването на Карибите от 1492 до 1519 г. Островите в Карибско море, по-точно остров Хаити-Санто Доминго, наречен от Колумб Еспаньола (La Española) служи за трамплин към завладяването на останалата част на архипелага и континенталната част на Америка. От тука нататък завладяване на Америка осъществено от испанската корона чрез отрядите на конкистадорите се развива в три посоки: на запад – към Централна Америка (Мезоамерика) и през Панамския провлак към Тихия океан, на север – към Флорида, крайбрежието на мексиканския залив и Северна Америка, и на юг – към карибското и тихоокеанското крайбрежие и към планинската верига на Андите.

Този първи етап включва откриване, изследване и установяване на власт над местното население на Карибските острови и част от континенталното крайбрежие – при панамския провлак. Този период е особено важен за това изследване по няколко причини: създават се първи контакти с местното население, първи форми на съжителство, първи

административни и поземлени институции, първи форми на експлоатация и първи епидемии довели до масово измиране на местното население, отслабено чрез тежкия физически труд, на който е подложено. Епидемиите от едра шарка, която започва на остров Еспаньола преминава със завоевателите на Мексико и така навлиза в континента.

Вторият етап се развива между 1517 и 1542 година и е смятан за най-важния етап от испанската кампания в Новия свят. През 20-те години на XVI век най-развитата империя на Мезоамерика, управлявана от мешики и техните съюзници, е завладяна от бойната дружина на Ернан Кортес и на нейно място е създадено първото европейско кралство на територията на Америка. Няколко години по-късно Нова Испания е преобразувана във вицекралство и организирана по модел, който съчетава властта на местните велможи и новата испанска аристокрация, в която влизат оземлените конкистадори. През следващото десетилетие най-огромната империя, простираща се по протежението на Андите и управлявана от инките като земята на *Туантисую* (четирите района) също е завладяна. На територията ѝ се създава вицекралство Нова Кастилия, което също съчетава властта на местната имперска система на инките и новата испанска административна система.

Особено важно място във втория етап на *конкистата* е завладяването на Мексико и установяването на властта в Нова Испания през първите години: управлението на Ернан Кортес и на първия губернатор Мендоса. Създадените отношения между завоеватели и завоювани са особено ценни именно през този етап, защото става въпрос за първи форми на съжителство между поданиците на предколумбовите империи и новата система, някои от които не успяват да продължават през следващите десетилетия. Християнизацията осъществена през този период от религиозните ордени на францисканци, доминиканци и августинци се оказва особена важна за запазване на езиците на местното население и използването им за началния период на християнизация.

Третият етап е периодът - 1542 и 1556 година, когато залязва славата и влиянието на конкистадорите и все по-активно се налага властта на испанската имперска администрация под формата на колониална власт дирижирана все по-успешно от Испания. Началото на този период се отбелязва от т. нар. *Нови закони за управление на индианците и поземлената рента, позната под името енкомиенда (1542)*. Краят на този период

настъпва с оттеглянето на император Карлос V от трона и предаването на короната на Испания и новозавоюваните презокеански територии на сина му Филип II през 1556 г. След управлението на Карл V, от средата на XVI век нататък, започва нов процес който довежда до 'испанизирането' както на кралството на полуострова, така и на завладените територии. Вече не става въпрос за вселенска империя налагаща власт в Европа и отвъдните територии в името на триумфа на християнската идея, а за властта на испанските монарси. В Индиите влиянието на местните старейшини касике отслабва, тъй като завоевателите, превърнали се в новата колониална администрация и поземлени собственици, правят опит да отслабят местната власт като маркират разлика между тях и индианския елит, загубващ все своето влияние и осъзнаващ второстепенната роля, която заема в новата империя. Но касиките продължават да бъдат посредници между испанските институции и местното население до края на колониалния период, до началото на XIX век.

6. Задачи

Задачи, които са поставени в началото на изследването целят да разрешат няколко основни въпроса, които позволяват да се направи анализ на историческия контекст и да се постави въпроса за съжителстването.

Основен задача на дисертационния труд е да се обясни как се осъществява срещата между европейци и испанци, кога започва общуването, под какви форми се дава и до какво довежда? Важна задача е да се потърси начин да се излезе от наложената парадигма за сблъсък между европейци и местно индианско население, която предопределя създаването на само една представа за противопоставянето и разминаването на два различни свята, култури и общества. Друга задача е да се обясни от какво зависи срещата между европейци и местно население, кои са факторите, които влияят върху този процес, и как да се обясни бързият успех на завладяването на Америка от страна на испанците през първата половина на XVI век? Основен въпрос е как се дава покръстването, защо местното население сравнително бързо и трайно приема християнството, как се обяснява това? Каква е ролята на теорията за транскултурализация създадена от кубинския изследовател Фернандо Ортис в края на 40-те години на миналия век. Специално внимание се обръща в дисертацията на ролята на езиците на коренното население и как

някои от тях се превръщат в писмени езици през колониалния период и се използват за християнизацията. Кои са най-важните извори, които помагат да се разбере съжителството между индианци и испанци през първите години на завладяването.

в. Методологията

Методологията на изследването включва критичен исторически анализ на текстове. Както първични – текстове от епохата на завладяването на Америка, така и вторични – историографски прочувания и публикации, създадени от различни историографски школи. Повечето изследвания, които са ползвани в тази дисертация, са дело на историци и имат високо ниво на научен принос. Но една от спецификите на този дисертационен труд е интердисциплинарният метод на изследване и навлизането в съседни на историята научни полета, като това на демографията, антропологията, археологията, семиотиката, картографията, история на литературата, езикознание, история на изкуството, история на християнството, медицина, фолклор и други. Изворите са предимно от периода 1492 – 1556 година: дневникът и писмата на Христофор Колумб, Америго Веспучи, Ернан Кортес, историите на Франсико Гомара, фрай Бернандино де Саагун, Гонсало Овиедо и други; текстовете на религиозни лица като фрай Антонио де Монесинос, Бартоломе де лас Касас и други; на участници в съжителството като конксистадора Алвар Нуньес Кабеса де Бака; кодексите – мезоамериканските текстове и други писмени паметници. За историческите изследвания, автори и текстове, свързани с темата на изследване, е посветена първа глава въвеждаща проблематиката на връзката Европа и завладяването на Америка. В тази глава се обръща специално внимание на текста на фрай Бернандино де Саагун История на нещата на Нова Испания познат също от друго издание с изображения познато като Кодекс Флорентино (1575). Към дисертационния труд е включено приложение с изображения и карти, така че образния извор материал има много важно значение за това изследване. Използваните материали са предимно от XVI век и не са илюстрации към текста, а образен текст, който е анализиран и въведен за да даде значения, които не могат да получат от писмените текстове.

Втората специфичност на този дисертационен труд е, той би бил невъзможен, ако само се опира на изворов писмен материал (както документи, историография литература и

изображения и карти). Нуждата от пряк контакт със съвременните местни жители на латиноамериканския континент се явява необходимо за да се постигне този анализ, при който миналото и настоящето се срещат и обекта на изследването не е застинал във времето, а е приет като субект, с който може да се общува. Затова дисертацията започва с епиграф, който представя изказване на тайта (старейшина) от общността камса, Путутумайо, който Колумбия, който дава своето отношение към западното общество как гледа на местното население на Америка. Този цитат е включен в дисертацията като отправна точка на анализа, който води до по-добро взаимно разбиране

между индианци и днес съвременното западно общество: *„Вие, хората от западното общество, не можете да разберете нещата, затова не знаете как да се справяте с тях. Всичко го гледате отвънка, а не се пъхате да видите нещата отвътре. Ето, ти си историчка, ама историята, дето се разказва от вас, историците, е една измислица. Не щете да видите истинските неща, а говорите за нас какво ли не, без да ни познавате. Казвате, че сме били нецивилизовани, че сме живеели в джунглата. А къде да живеем, като вас да се тровим в градовете ли? Не сте виждали джунгла, а ни обиждате, че сме от нея. Елате и я вижте, вижте как живеем в нея и за нея, как я пазим, познаваме, обичаме...”*. Разговор с тайта камса от Путутумайо след ритуал на йахе Колумбия.⁹

Ако се игнорира как местните жители на Америка как живеят днес и пазят своите принципи на съществуване и допринасят за опазването на природата и планетата днес, не би могло да се разбере защо един от основните изводи на този труд е: *Съжителстването води до взаимно допълване на една култура с друга. Макар понякога да е въпрос на време кога ще се види резултата от това допълване за да бъде оценен и разбран.*¹⁰

III. Обобщено представяне на дисертационния труд

⁹ Среща с тайта Хосе Антонио, камса от Путутумайо, Колумбия, 2005 г. Собствен архив.

¹⁰ Анета Икономова, *Съжителство между индианци и испанци*, 248.

Въведението на дисертацията *Съжителството между индианци и испанци по време на завладяването на Америка* има за цел да представи значимостта на темата, която се изследва и нейната актуалност в световната историография и как може да се окаже значима и за българската историческа наука. В тази уводна част се въвежда обекта и предмета на изследването и се поставят задачите, които ще се разрешат в този труд. Специфичното на въведението е, че тъй като в българската историческа наука няма изследвания за индианците по време на завладяването на Америка, по тази причина обектите са въведени чрез основни принципи на съществуване и мироведна система, която авторката на този текст концептуализира именно за това изследване. След това е въведена тезата на изследването според, която: „завладяването на Америка донася разрушения на местните общества и теократичните империи на астеки и инки и води до изстребване и измиране на голяма част от коренното население на континента и довежда до унищожаване на културни ценности на местните народи. Но в същото време този етап от историята на континента се превръща в първия, през който се създават условия и се постигат не само контакти, но и трайни връзки, довели до съжителстване между испанци и местни жители. Последниците от тези първи години водят до създаване на ново общество, различно от европейското, което включва трите субстрата – испанци (европейци), индианци и африканци.“¹¹

Във въведението е представен само един текст посветен на завладяването на Америка и възможността и невъзможността за създаване на условия за общуване между завоеватели и местни жители, а именно книгата на Цветан Тодоров *Завладяването на Америка: въпросът за другия* за да се оцени нейното място по отношение на темата. Но в първа глава се прави подробен обзор на по-важните трудове отнасящи се по темата.

Първа глава *Завладяването на Америка в историята и историографията* се занимава с два проблема: как Европа открива Америка и това се отразява на начина на възприемането на света и как започва създаването на историографията за завладяването на Америка и продължава до ден днешен. Кои са най-важните автори, научни течения, национални и регионални школи, проблеми и интереси, които характеризират тази историография. Как присъства завладяването на Америка и историята на Латинска Америка в българската историография и наука.

¹¹ Анета Икономова, *Съжителство между индианци и испанци*, 26.

Втора глава *Испанци и индианци преди и след 1492 година* е посветена на няколко важни проблема. Първо какво се разбира под понятието „конкиста“ и какво представлява процеса на завладяване на Америка извършен между 1492 и 1556 г. Кои са най-важните фактори влияещи върху завладяването както от европейска гледна точка така и от страна на местните жители. Анализ на демографската картина на континента преди идването на европейците и след това. Факторът епидемии и пандемии по време на завладяването на Америка – основна причина за измиране на местното население при идването на европейците на континента. Характеристики и анализ на испанската миграция към Новия свят. Ролята на географските и климатичните условия на новия континент и други.

Трета глава *Контакти и съжителство между испанци и индианци (1492 – 1565)* е посветена на първите контакти и форми на съжителстване. Главата започва с анализ на изворите за първите контакти в Карибите и други части на Америка. Целта е да се проследи процеса на първи срещи и как се създават условия за по-тесни контакти и общуване. Следват примери за форми на съжителстване на остров Еспаньола през първите двадесет години от процеса на завладяване. Следва анализ на процеса на християнизация през първите шестдесет години като се обръща специално внимание на съжителстването на религиозни вярвания и представи чрез култа към Богородица от Гуадалупе, Мексико. Срещата на местни богове с християнските постулати води до диалог и синкретичност, а ролята на местните езици в процеса на общуване се оказва особено важна – францисканските мисионери учат тези езици за да проповядват християнството. Конкистадорът Ернан Кортес създаване съюзи с местни народи против мешиките и това гарантира успеха на акцията на завладяването на Мексико. *Платното от Тласкала* представя един оригинален разказ за това как съжителстват новите християнски идеи с местните вярвания и как тласкалтеките разказват за своето участие в завладяването на Мезоамерика. Текстът *Корабокрушение* на Алвар Нуньес Кабеса де Бака представя как се стига до съжителстване между испанци и индианци и как това се отразява на начина на възприемането на конкистата и испанската идентичност.

В заключението са представени основните изводи и списък на научните приноси в дисертационния труд.

IV. Изводи и списък с научните приноси на дисертационния труд

а. Налагащите се изводи от това изследване са следните:

1. Съжителството е диалогов процес и води до взаимно допълване на една култура с друга.
2. Политеистичната религиозна система на местните жители на американския континент се оказва отворена да приеме християнството и така то намира почва, за да битува заедно с местните богове, култове и религиозни практики. Това общуване, изразяващо се под формата на съжителстването на различни традиции и практики, не е еднакво за местните жители и за испанците. Това, което местните жители виждат в новата религия се оказва различно от това, което новите управници смятат, че се случва.
3. Значението на езика за традиционните народи е фундаментално – чрез езика се предават мирогледът и специфичността на една култура и идентичност. Езикът е мисловност, която се превръща в мъдрост, когато се предава от поколение на поколение.
4. Коренните жители на Америка никога не са спрели да поддържат своите традиции и принципи на живот и съществуване. Но тяхната дълбока връзка със земята, тачена като Майка Земя Природа, се оказва, че не е била разбрана през XVI век. Именно тогава западното общество прекъсва връзката и се отдалечава от идеята, че Земята трябва да бъде пазена и уважавана, а не експлоатирана, като бъде поставена под заплаха и унищожена природна среда, без която няма живот на тази планета. Днес се налага западното общество да извърви пътя от там, откъдето го е изоставило и се е разделило от разбиранията на традиционните народи, които за разлика от нас никога не скъсали връзката си с природата и околната среда. Това е един от най-големите им приноси за спасяване на човечеството.
5. Постигането на разбирателство между общества и индивиди, когато произлизат от различни култури и следват нееднакви религиозни и светогледни системи и са движени от различни политически интереси, е може би най-трудната задача за решаване през новия XXI век. Степента на тази конфликтност поставя

под въпрос капацитета ни като човечество да се справим с проблема за съжителстване в условия на различие.

б. Списък на научните приноси

1. Създаване на ново научно поле в българската наука за изследване на историята на завладяването на Америка и също така на коренните жители на Америка от древността до наши дни.
2. Въвеждане на нова научна постановка за разглеждане на връзките между коренното население и испанците, която се състои в идентифициране на това пространство, което се създава за обмен и взаимоотношения между испанци и местни жители и което благоприятства за производството на нови оригинални културни продукти и политически дискурси, които да служат както на едната, така и на другата група от колониалното общество.
3. Този дисертационен труд от самото начало използва нов подход, който позволява да се осъзнае тясната връзка между съвременните индианци в американския континент и тези, които се оказват завладени през XVI век. По този начин се акцентира върху приемствеността в запазването на миогледа, културата и начина на живот на това население през вековете. Въпреки че има завладяване и покоряване на местното население, това население не се оставя да бъде асимилирано и унищожено и винаги се стреми да възстанови своята жизненост. За да се анализират местните жители на Америка, авторката на тази дисертация използва не само писмени извори, но и богат пиктографски и археологически материал от културата на местните жители както в миналото, така и днес. Също така познанията, които се дават за коренното население на Америка, се пряк резултат на различни теренни проучвания, позволили създаването на пряк контакт и запознаване с местните жители. Тази специфичност на дисертационния труд показва интердисциплинарния характер на направеното изследване, което в основата си остава историческо.

4. За да се постигне дълбочина и значимост в проучването на темата за завладяването на Америка и съжителстването между испанци и индианци, са използвани голям брой исторически извори от XV и XVI век, както и историографски изследвания, непознати в българската наука. По този начин тази дисертация се превръща в принос за българската историческа наука, а преведени фрагменти от ползваните текстове стават основа за бъдещи изследвания.
5. Студията на Цветан Тодоров *Завладяването на Америка: въпросът за другия*, въпреки че не е историческо изследване и не е създадена с цел да бъде специално предназначена за българска публика, реално се оказва единственият широко познат труд в България, посветен на темата за завладяването на Америка и връзките между завоеватели и местно население. За авторката на тази дисертация трудовете на Цветан Тодоров са били винаги много важни изследвания по актуални теми и дебати и затова присъствието, анализът и коментарите, направени на текста на Цветан Тодоров, целят да създадат диалог с тези текстове. Но в същото време настоящата дисертация е нов, различен прочит на завладяването на Америка и като такъв предлага друг анализ и друга гледна точка, която се оказва несъвместима с тази на Цветан Тодоров. Геноцидът на местното население по време на завладяването на Америка не се дължи на избиване, осъществено от завоевателите – такива избивания има и не са малко. Но най-важният фактор се оказват епидемиите и пандемиите, които минават през целия континент. Дори на места те стигат по-бързо, отколкото самите конкистадори. Испанците не се стремят да ликвидират местните жители – обратното, те имат нужда от тях, за да създадат ново общество и да ги включат в него. На местното население се гледа не само като на продуктивна сила, това са поданици, с които новите управници и заселници споделят общо публично пространство, в което християнската религия играе водеща роля.

V. Приложимост и полезност

Този научен труд има за цел да обогати изследванията, които се правят в България, в Латинска Америка и по света, посветени на завладяването на Америка и общуването,

което се осъществява между местните жители и испанците. В България текстът може да бъде полезен за лекционни курсове, посветени на Нова история, но също в антропологията, в социологията и т.н. Текстът също би бил полезно четиво за учители и ученици и, разбира се, за по-широка публика, интересуваща се от темата за завладяването на Америка и съдбата на местното население.

За испанисти и латиноамериканисти този текст е принос за изследването на Латинска Америка, Испания, документалното, литературното и материалното богатство, останало от епохата на завладяването. Преводът на откъси от много важни текстове от епохата на завладяването вероятно ще стимулира интереса към тази епоха, изследването и превод на важни и значими текстове.

Природозащитниците ще открият в тази дисертация много материал за постигане на разбиране кога и защо западната култура в Европа започва да се отдалечава от природата и скъсва пряката си връзка с нея. И защо днес коренните жители на Америка са пример за това как се поддържа тази връзка и се живее в равновесие с природната среда и планетата.

Психолозите също ще намерят в този текст материал за размисъл, тъй като темата за съжителстването е предмет на това изследване, а тя идва от тяхната научна област.

VI. Виждания и предложения за по-нататъшно развитие

Като продължение на научния труд *Съжителството между индианци и испанци по време на завладяването на Америка* може да се представи на български изследването, което авторката вече има направено за Алвар Нуньес Кабеса де Бака и неговия пътепис *Корабокрушения*. Това изследване е дисертацията, която представих в Института „Каро и Куерво“ в Богота, Колумбия, за магистърската програма по испаноамериканска литература. Със сигурност историята на Алвар Нуньес Кабеса де Бака ще бъде по-добре контекстуализирана и разбрана след тази дисертация.

Също така е подходящо да се продължи темата за съжителството, като се представи третият субстрат, който формира новото колониално общество през XVI век в Испаноамерика, а именно африканците, доведени като роби в Америка, и други, които пристигат със завоевателите и стават конкистадори и заселници.

Важно е да се обърне повече внимание на зоната на Андите. В тази дисертация акцентът падна предимно на Карибите и Мезоамерика и остана твърде слабо представен регионът на Андите. Но беше невъзможно да се представи в един труд цяла Ибероамерика.

За традициите, миогледа, материалната култура, фолклор, езиците и устно творчество на местните жители на Америка също може да се напише специално изследване.

VII. Публикации по темата на дисертационния труд

В следния списък присъстват само публикации свързани с темата на дисертационния труд. Не са включени всички останали изследвания, нито публицистични издания свързани с темата за Латинска Америка и останалите изследвания на докторантката.

“Curanderismo y cristianismo en Naufragios de Álvaro Núñez Cabeza de Vaca” en *Religare* 6. Revista de la Universidad Federal de Paraíba, Brasil: 2010, <<http://periodicos.ufpb.br/ojs/index.php/religare/article/view/8237>> (22 април, 2018). „Латинска Америка: Студена война, леви движения и Източна Европа“ в *Източна Европа и Латинска Америка*. Съст. Искра Баева и Людмила Илиева. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2017, 82 – 98.

“Identidad e identidad nacional en el mundo contemporáneo” en *OASIS Observatorio de análisis de los sistemas internacionales*, Bogotá: Universidad Externado de Colombia, no. 11 (2005/06): 19-38.

“La Conquista del Caribe en el siglo XVI. Historia local - diseño global” en *El Gran Caribe. Historia, cultura y política*, coordinadora Martha Ardila, Colección Pretextos No. 11. Bogotá: Ed. Universidad Externado de Colombia: 2005, pp. 25 - 50.

“La idea de Europa” y “Nacionalismos europeos” en *Lecciones sobre Europa. Conferencias de los profesores de la Cátedra Europa en la Facultad de Finanzas, Gobierno y Relaciones Internacionales*, (coor. Bernardo Vela Orbegozo), Bogotá: Universidad Externado de Colombia, 2011, 19-45 y 47-68.

La mirada desde la frontera en Naufragios de Álvaro Núñez Cabeza de Vaca. Tesis de magister. Instituto “Carro y Cuervo”, Bogotá, 2007.

„История и литература в две хроники от Америка“ във *Форум на Професор Богдан Богданов*, юли, 2010, <https://www.bogdanbogdanov.net/bg_forum_arch.php?page=discussion_show&discID=26> (22 април 2018).

„Когато историческите текстове са и литературни текстове“ в *Разширяването на света. Изследвания в чест на професор Богдан Богданов*. Съст. Веселина Василева и Георги Гочев. София: Издателство на Нов български университет, 2015, 180 – 189.

„Латинска Америка: Студена война, леви движения и Източна Европа“ в *Източна Европа и Латинска Америка*. Съст. Искра Баева и Людмила Илиева. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2017, 82 – 98.

“Sobre Álvaro Núñez Cabeza de Vaca y su fascinante texto de viaje *Naufragios*” en *Времената отлитат, написаното остава. Tempora volant, scripta manent! Изследвания в чест на доц. д-р Ани Леви*, съставител ас. д-р. Магдалена Караджункова, София: Издателство на Нов български университет, 2015, 110 – 121.

Благодарности

Съжителстването води до взаимно допълване на една култура с друга

Моята благодарност е първо към този огромен континент и латиноамерикански свят, в който живея от 1996 г. до днес. Признателна съм му, че ме прие такава, каквата съм, и ме обогати по начин, който надминава способността ми да го опиша и да го обясня в този текст. Искрено се надявам тази дисертация да бъде свидетелство именно за това.

Благодаря на няколко учебни заведения, без които не бих била способна да създам този труд: Института „Каро и Куерво“ в Богота, където учих в магистърската програма по испаноамериканска литература, Университета Екстернадо де Колумбия, където преподавам история и други дисциплини, и Нов български университет, където имах възможността да представя курс за Латинска Америка и където докторската програма по история ми даде тази възможност да създам това изследване.

Благодаря на приятелството, срещите и помощта, която съм получила в Колумбия и други страни от Латинска Америка от представители на коренните жители на различни индиански общности: Кармен, *камса* от Путумайо; тайта Хосе Антонио, *камса* от Путумайо; Педро, роден език – кечуа, от долината на реката Напо, Еквадор; тайта Марселиано, *муинане* от Амазония; Сесар, *аруако* от Сиера Невада де Санта Марта; Нестор, *андоке* от Амазония, Антония, *мисак* от Гуамбия и други.

Благодаря на всички приятели в Университета Екстернадо де Колумбия, в НБУ, в България и по света, които винаги са ме подкрепяли и вярвали в мене. Специално благодаря на научния ми ръководител проф. Румен Генов.

Тази дисертация не би била възможна, ако през 2009 г. не бях започнала да пиша във форума на проф. Богдан Богданов. Творческата атмосфера и любовта към доброто писане бяха истински стимул и ми помогнаха за пръв път да успея да свържа академичното слово с този литературен текст, който се ражда, когато човек пише отвътре навън – от себе си за света. Благодаря на Веселина Василева за куража, който ми даваше, докато се борих да подредя буквите, за да ги сложа в мисли, а тях да подредя по страниците на тази дисертация и накрая да я завърша.

Благодаря на брат ми Емануел Икономов, моят пръв читател на текста и който винаги ме е подкрепял и в най-смелите ми начинания.

Благодаря на моите родители, които ме стимулираха да обичам историята, пътуванията, срещата с други култури и любовта към писането и книгите.